

Nr 29.

Av herr **Lyberg**, *angående ändring i vissa delar av lagen om handelsbolag och enkla bolag.*

Beträffande aktiebolag och ekonomiska föreningar, likasom i allmänhet beträffande privaträttsliga sammanslutningar — såsom sjukkassor, försäkringsanstalter och bankbolag — finnas i lag meddelade föreskrifter, varigenom är sörjt för att, sedan sammanslutningen trätt i likvidation, åtgärder måste vidtagas för likvidationens slutförande snarast möjligt samt för de behållna tillgångarnas redovisande till eller skiftande mellan dem, som äro till behållningen berättigade. Motsvarande föreskrifter saknas emellertid för handelsbolag och enkla bolag.

Denna brist i lagstiftningen visar sig synnerligen ofta leda till betydande rättsförlust för delägare i bolag av sist omnämnda slag och giva anledning till långvariga, oftast resultatlösa rättegångar mellan bolagsmännen. En av ledamöterna på den avdelning av Stockholms rådstuvurätt, som har att handlägga dylika rättegångar, skriver härom i Svensk juristtidning år 1920 (sid. 166—169) bland annat följande:

»I praxis ställer sig saken ofta så, att — vare sig bolaget lagligen trätt i likvidation eller ej — den ene bolagsmannen stämmer den andre med yrkande att utfå visst belopp, som han förmenar sig 'enligt kontokurant' hava att fordra såsom sin andel i bolaget eller eljest på grund av bolagsförhållandet. Motparten har, säger han, ej velat delta i likvidation eller upprättande av skifte. Eller ock åberopas, att sådan oenighet varit rådande vid samarbetet i och för bolagets upplösning, att intet resultat stått att vinna på denna väg. För att styrka sin talan inger han — eller förmår motparten att inge — bolagets räkenskaper eller åberopar intyg av mer eller mindre sakkunniga personer att de genomgått räkenskaperna och kommit till ett resultat, som bestyrker det i käromålet framställda anspråket.

Motparten förfar i allmänhet på samma sätt för att styrka, att det i själva verket är han, som har fordran hos den andre. Efter en mer eller mindre vidlyftig handläggning, i vilken det vanligen visat sig ytterst svårt att bringa ordning och reda, helst lagens föreskrifter om bokföringen i allmänhet icke iakttagits, blir domstolens svar i allmänhet det, att kâranden icke kan — eller, om genstämning uttagits, att ingendera parten kan — på grund av bolagsförhållandet äga fordran hos motparten i vidare mån än vid blivande bolagsskifte sig visar, att tillgodohavande för honom uppkommit hos den andre, vadan de framställda anspråken ogillas.

Sedan följer ej sällan en ny process mellan bolagsmännen, däri kâranden yrkar föreläggande för svaranden vid vite att sammanträda med kâranden för upprättande av skifte. Svaranden bestrider i regel kârålet under förmenande att ingen anledning till vitesföreläggande förefinnes, då han intet hellre vill än förrätta skifte; att så ej kunnat ske, har berott uteslutande på den andres omedgörlighet. Resultatet av en dylik rättegång blir ej sällan negativt, men stundom förelägges svaranden vid vite att å viss tid och plats sammanträda med kâranden för avsett ändamål. Om nu verkligen ett sammanträde kommer till stånd, avstannar det ofta snart nog, då parterna helt naturligt ej bättre nu än förut kunna enas om hur skiftet bör ske.

Sedan sålunda även detta försök misslyckats, följer stundom en tredje process, i vilken den ene bolagsmannen yrkar att rätten måtte utse likvidatorer eller skiftesmän. Sådan talan har några gånger bifallits, dock näppeligen utan medgivande av svaranden. Resultatet synes emellertid städse hava blivit lyckligt. Skifte har förrättats, och någon klander-talan har icke avhörts. Men strävandena att få gemenskapen hävd ha måhända krävt lika många år, som de högst bort kräva månader.

Naturligtvis inträffar det, att bolagsman omedelbart stämmer om deltagande i skifte eller om utseende av skiftesmän.

Någon gång har även den metoden prövats, att bolagsman före skiftet sökt få uppkomna tvistefrågor avgjorda genom att vid domstol yrka rättelse i de av motparten förda räkenskaperna. Så till vida har försöket lyckats, att domstolarna meddelat vissa föreskrifter att lända till efterrättelse vid det blivande skiftet. Härmed har emellertid intet vunnits — utom tidsutdräkt, enär, då skiftet äntligen skolat hållas, nya tvistämnen yppats. Lagens mening är väl ock den, att alla tvister rörande skiftet skola i ett sammanhang och inom viss tid bringas under domstolens prövning. Svårigheten är att få till stånd den åtgärd, som skall bliva utgångspunkten för rättegången — skiftet.

Ett botemedel mot de olägenheter, vilka, såsom av det föregående torde framgå, med nu gällande lagstiftning ofta äro förknippade med upplösningen av handelsbolag, synes man — i saknad av ett institut, motsvarande exempelvis den danska »Skifteretten», som på begäran av bolagsman övertager likvidationen och skiftet — kunna bereda på det enkla sätt, att de nu gällande reglerna, enligt vilka likvidation och skifte skola ske genom bolagsmännen själva, få gälla allenast i de fall, då vederbörande äro ense om att så bör ske, och att domstolen genom ett lagstadgande bemyndigas att, så snart detta ej är fallet, på ansökan av bolagsman utse en eller flera gode män, som äga förrätta skiftet eller, om så behöves, både likvidationen och skiftet.»

Det är lätt att ur erfarenheten framdraga drastiska exempel på fall, då en bolagsman, som är i besittning av ett handelsbolags eller ett enkelt bolags tillgångar, kunnat, ehuru bolaget trätt likvidation, förfoga över dem under en lång följd av år till förfång för övriga bolagsmän, ehuru dessa under olika former anlitat domstol för bolagsförhållandets avveckling. Ty därest i sådant fall förd talan om redovisning eller om utbekommande av viss bolagsandel eller om förordnande av gode män för upprättande av bolagsskifte mötes av den tredskande bolagsmannens bestridande eller av invändning, att likvidationen ännu icke är fullbordad, måste domstolen ställa sig avvisande mot sålunda framställt yrkande. Resultatet blir på sin höjd en hänvisning till kärandena att föranstalta om eller avvakta bolagets avveckling genom likvidation i den ordning lag föreskriver. Och därmed stå kärandena på samma punkt som vid rättegångens början, d. v. s. utan tillgång till lagliga hjälpmedel att genom bolagsskifte utfå sin andel i tillgångarna.

Dessa oöverkomliga svårigheter måste särskilt i vad angår delägar- skap i enkelt bolag anses så mycket mera betänkliga, som enligt lagtillämpning sådant bolag, så snart någon form av gemensam affärsverksamhet avtalats, anses bildat, därest icke annat finnes i avtalet uttryckt, och även om däri icke alls omnämnes avsikt att »bilda bolag». Det händer därför lätt, att en person oavsiktligt inträder i ett bolagsförhållande, som giver hans meddelägare rätt att förfoga över tillskjutna tillgångar, men från vilket det är honom, praktiskt taget, omöjligt att mot dennes vilja frigöra sig.

Den ifrågavarande bristen bör — såsom den ovan citerade författaren i Svensk juristtidning anmärker — på enkelt sätt kunna afhjälpas genom att i lagen om handelsbolag och enkla bolag den 28 juni 1895 införes bestämmelse, att vederbörande domstol på ansökning av

bolagsman äger förordna en eller flera gode män (likvidatorer) att skyndsamt verkställa likvidationen och förrätta bolagsskifte. En kort föreskrift härom med därav föranledda snärre omredigeringar av några lagrum synes vara tillfyllest; och någon fara, att andra berättigade intressen skulle därigenom kunna åsidosättas, läser icke förefinnas.

Skulle det däremot befinnas nödigt eller önskligt, att en dylik bestämmelse kompletterades med åtminstone en del av de föreskrifter, som i lagarna om aktiebolag och övriga ovan omförmälda sammanslutningar äro meddelade i syfte att närmare bestämma likvidatorernas verksamhet samt möjliggöra kontroll över och ingripande i densamma, torde en mera ingående utredning böra föregå lagstiftning i ämnet.

På grund av vad sålunda anförts tillåter jag mig hemställa,

att riksdagen ville för sin del besluta följande ändrade lydelse av nedan angivna §§ i lagen om handelsbolag och enkla bolag den 28 juni 1895:

32 §.

I bolagets likvidation äge, där ej annat avtalats eller enligt 35 § blivit bestämt, samtliga bolagsmännen att, själva eller genom ombud, delta. Äro flere delägare i boet efter avliden bolagsman, äge å deras vägnar allenast en av dem eller ett gemensamt ombud delta i likvidationen.

I övrigt skall vid likvidationen, där ej annat överenskommits och tillämpning av 35 § icke påkallats, rörande bolagsmännens inbördes rättigheter och skyldigheter, varom i 5, 7, 8, 10, 14 och 15 §§ förmäles, i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad i nämnda §§ finnes stadgat eller särskilt varit avtalat.

33 §.

Sedan sådant förhållande inträffat, att bolaget skolat träda i likvidation, skola dess tillhörigheter, så snart utan uppenbar skada ske kan, i penningar förvandlas.

Bolagsgoods må ej, mot någon bolagsmans bestri-
dande, avyttras annorledes än genom försäljning å offentlig auktion.

34 §.

Ej må tillgångarna mellan bolagsmännen skiftas, innan all veterlig gäld blivit betald eller erforderliga medel därtill avsatta. Ur behållna tillgångarna äge bolagsmännen återfå en var sin insats. Räcker behållningen ej därtill, varde bristen räknad såsom förlust; uppstår överskott, utgör det slutlig vinst.

35 §.

Har bolag trätt i likvidation, äge rätten på ansökning av bolagsman förordna en eller flera gode män att verkställa likvidationen och upprätta bolagsskifte.

52 §.

I fråga om enkelt bolags likvidation och upplösning skall vad i 25, 26, 27, 28, 29, 30 och 31 §§ finnes för handelsbolag stadgat äga motsvarande tillämpning.

I övrigt skall vid likvidationen, där ej annat överenskommits eller med tillämpning av 53 § skall iakttagas, rörande bolagsmännens inbördes rättigheter och skyldigheter, varom i 7, 10, 14 och 15 §§, 32 § första stycket samt 48 § förmäles, i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad i nämnda §§ finnes stadgat eller särskilt varit avtalat.

53 .

Om sättet för likvidationens verkställande och upprättande av bolagsskifte, så ock om klander av skifte eller av åtgärd, vare — — — — stadgas.
eller ock, därest mera ingående utredning anses böra föregå dylik ändring,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till lagändring i syfte att bereda bolagsman i handelsbolag och enkelt

bolag, som trätt i likvidation, möjlighet att framtvinga
slutförande av likvidationen och upprättande av
bolagsskifte.

Stockholm den 17 anuari 1922.

Ernst Lyberg.
